معاون وزیر اقتصاد در گفت‌وگو با «ایران» از واردات کالاهای اساسی و تداوم صادرات در ۴۰ روز جنگ می‌گوید

مرزها باز ماندند تا تجارت سرپا بایستد

رئیس کل گمرک می‌گوید بوروکراسی تجارت، فراتر از گمرکات است

گفت و گو

بمانجان ندیمی
گروه اقتصادی

جنگ تحمیلی سوم که نزدیک به ۴۰ روز به طول انجامید، اگرچه تجارت کشور را دچار شوک کرد، اما متولیان تولید و تجارت توانستند با تمهیدات مناسب، بازار را بدون کمبود اداره کنند. از آنجا که برخی از کالاهای اساسی و مواد اولیه تولید از مسیرهای تجاری وارد کشور می‌شود، بیم آن می‌رفت که تشدید تشنج‌ها در جنوب کشور مانع از دسترسی به‌موقع تولیدکنندگان به مواد مورد نیازشان باشد. اما بر اساس آمار اعلام شده، در بازه زمانی ۳۹ روزه جنگ تحمیلی، بیش از ۴ میلیون و ۶۰۰ هزار تن کالا به ارزش حدود ۴ میلیارد و ۶۰۰ میلیون دلار به کشور وارد شده است. حتی در این شرایط، صادرات کشور هم تداوم یافته و بیش از ۳ میلیارد دلار کالاهای ایرانی به بازارهای مقصد رسیده‌اند. فرود عسگری، معاون وزیر اقتصاد و رئیس گمرک ایران در گفت‌وگوی اختصاصی با «ایران» با بیان آمارهای جدید تجارت، به اقداماتی اشاره کرد که از سوی گمرکات کشور برای روان‌سازی تجارت از مرزها صورت گرفته است. او معتقد است، گمرک مسئول مستقیم همه اجزای تجارت خارجی نیست، اما در نقطه نهایی زنجیره قرار دارد و در دوره بحران با استفاده از اختیارات قانونی، مصوبات اضطراری، تعهدات سیستمی، کنترل‌های پسینی و هماهنگی با سایر دستگاه‌ها، نقش فعال در جلوگیری از توقف تجارت ایفا کرده است. عسگری به انتقاداتی که از سوی برخی از فعالان اقتصادی نسبت به بوروکراسی‌های گمرکی مطرح شده بود نیز پاسخ داد. در ادامه مشروح این گفت‌وگو را می‌خوانید.

***

آقای عسگری با توجه به جنگ تحمیلی اخیر و اختلالاتی که برای تجارت در برخی مرزها به وجود آمد اگر بخواهید با تکیه بر آمار، تجارت خارجی را در جنگ تحمیلی توضیح بدهید، واردات و صادرات را از این دریچه چگونه می‌بینید؟

در همین مدت یعنی در ۳۹ روز جنگ تحمیلی سوم، ۴ میلیون و ۶۶۸ هزار تن کالا به ارزش ۴ میلیارد و ۵۹۵ میلیون دلار به کشور وارد شد. صادرات غیرنفتی هم تداوم داشت و ۸ میلیون و ۷۵۳ هزار تن به ارزش ۳ میلیارد و ۴۰ میلیون دلار کالا از کشور به بازارهای خارجی ارسال شد. حتی ترانزیت خارجی نیز یک میلیون و ۴۰۰ هزار تن ثبت شد. در مورد ترخیص قطعی دارو و تجهیزات پزشکی هم ۲۳۱ میلیون دلار و ترخیص قطعی کالاهای اساسی حدود ۳ میلیون تن انجام شد.

گمرک به عنوان یک دستگاه مهم اجرایی در زمینه تجارت، برای تداوم واردات و صادرات چه اقداماتی انجام داد؟ مسلماً شرایط ویژه‌ای بود و تصمیمات ویژه‌ای هم گرفته شد.

مسلماً همین طور است. مهم‌ترین اقدام گمرک این بود که پس از تصویب و ابلاغ تسهیلات اضطراری از سوی مراجع ذی‌صلاح، مراتب را به سرعت به گمرکات اجرایی و فعالان اقتصادی اعلام کرد تا صاحبان کالا بتوانند در کوتاه‌ترین زمان ممکن از ظرفیت‌های قانونی برای ترخیص قطعی یا ترانزیت کالا استفاده کنند. این تسهیلات گمرکی شامل «در موارد مصوب، انجام تشریفات برای برخی کالاها بدون ارائه فوری کد ساتا و یا اخذ تعهد سیستمی و پیگیری بعدی امکان‌پذیر شد، ایجاد امکان ترخیص کالا و انجام فرآیندها برای برخی کالاهای مشمول، بدون توقف از بابت تقدم بارنامه و قبض انبار نسبت به ثبت سفارش، در حدود مصوبات و ابلاغیه‌های مراجع ذی‌صلاح اخذ مجوز برای ترخیص کامل برخی کالاهای اساسی، با رعایت شرایط، تعهدات و تضامین مقرر در مصوبات مربوط برای ترخیص ۱۰۰ درصدی کالاهای اساسی»، «اخذ مجوز تمدید ۹۰-۱۰۰ از مراجع ذیربط»، «ارائه تسهیلات جدید گمرکی برای سهولت در ترانزیت خارجی از مسیر ایران»، «دستورالعمل تسریع در ترخیص خودروهای امدادی و نجات»، «تسهیلات ویژه گمرکی برای ترخیص شبانه‌روزی دارو، تجهیزات پزشکی و مواد اولیه دارویی»، «تمدید پروانه فعالیت شرکت‌های حمل‌ونقل بین‌المللی تا پایان فروردین ۱۴۰۵»، «تعیین تکلیف فوری کالاهای حساس، فسادپذیر، ایمنی‌محور و دارای ضرورت نگهداری ویژه، با رعایت کامل الزامات قانونی و مجوزهای تخصصی»، «دستورالعمل چگونگی تسریع در انجام تشریفات گمرکی محموله‌های سوختی»، «دستورالعمل ضرورت استفاده از دفاتر برای کالاهای عبوری تحت پوشش کارنه‌تیر»، «دستورالعمل گمرک در خصوص عدم شمول جریمه برای تأخیر در حامل‌های عبوری» و «صدور دستورالعمل برای ارائه حداکثر تسهیلات گمرکی برای ترانزیت داخلی کالاها» است. البته دقت کنید که تسهیل به معنای چشم‌پوشی از قانون نیست، بلکه به معنای استفاده حداکثری از ظرفیت‌های قانونی، تعهدات سیستمی، تضمین‌های معتبر، کنترل‌های پسینی و هماهنگی بین‌دستگاهی برای جلوگیری از توقف غیرضرور کالاست. در دوره بحران، تمرکز از کنترل‌های ایستگاهی و توقف‌زا به سمت کنترل‌های هوشمند، تعهدات سیستمی و رسیدگی پسینی منتقل شد. در واقع در دوره بحران، با مصوبات مراجع ذی‌صلاح و هماهنگی بانک مرکزی، برای برخی کالاهای ضروری و تولیدی، امکان انجام تشریفات و خروج کالا بدون ارائه فوری کد رهگیری/ساتا و با اخذ تعهد سیستمی فراهم شد. به این ترتیب، الزام قانونی حذف نشد، بلکه در موارد مصوب، از توقف کالا در مرحله خروج جلوگیری و پیگیری موضوع به مرحله بعدی منتقل شد.

براساس گفته شما، دستورالعمل‌های متعددی به منظور تسهیل تجارت در دوره جنگ تحمیلی سوم اجرا شده است. اما برخی از فعالان اقتصادی همچنان از بوروکراسی‌های گمرک گلایه دارند. دلیل این گلایه چیست؟

برای پاسخ به این سؤال شما و شفاف‌ترشدن موضوع نیاز است که کمی به پروسه تجارت خارجی برگردیم و آن را از اول با هم مرور کنیم. در واقع برای ترخیص قطعی کالا و ورود آن به کشور سازمان‌های مختلفی نقش دارند و همه این سازمان‌ها از جمله گمرک، تشریفات تجاری کشور را انجام می‌دهند، بخشی به عنوان مجوزدهنده، بخشی به عنوان خدمات‌دهنده و بخشی هم برای اعمال و اجرای قوانین و مقررات؛ در اصطلاح عامه در هر یک از این بخش‌ها چنانچه ترخیص کالا با تأخیر مواجه شود به عنوان کندی در تشریفات گمرکی یا بوروکراسی گمرکی از آن یاد می‌کنند اما همان‌طور که توضیح داده شد، گمرک بخشی از این زنجیره تجارت است، بنابراین چنانچه در ترخیص کالا و واردات آن به داخل کشور خلل یا کندی به وجود بیاید مجموعه‌ای از بوروکراسی تجاری دخیل هستند نه فقط بوروکراسی گمرکی؛ توضیح بیشتر اینکه، زمانی که تاجر می‌خواهد یک کالا را وارد کند، خب مسلماً فروشنده‌ای را پیدا می‌کند و هزینه کالا را می‌پردازد. تا به این جای کار، هیچ ارتباطی نه به ما و نه به نهادهای دیگر داخلی دارد. اما نوبت به حمل کالا به مقصد ایران می‌رسد. اینجاست که باید مجوز ثبت سفارش دریافت شود. ثبت سفارش در سامانه جامع تجارت و در چهارچوب ضوابط وزارت صمت انجام می‌شود و حسب نوع کالا، نظر یا مجوز دستگاه تخصصی مانند وزارت جهاد کشاورزی نیز در فرآیند اخذ می‌شود که تمام آنها در همان سامانه جامع تجارت ثبت می‌شود.

پس گمرک ربطی به سامانه جامع تجارت ندارد؟

راهبری و مالکیت سامانه جامع تجارت با وزارت صمت است. گمرک در این فرآیند، بر اساس اطلاعاتی که از سامانه‌های ذی‌ربط دریافت می‌کند، تشریفات گمرکی را انجام می‌دهد. بنابراین ثبت سفارش و ضوابط مربوط به آن در اختیار مستقیم گمرک نیست، اما گمرک برای انجام تشریفات، به تبادل اطلاعات سیستمی با آن سامانه متکی است.

آیا در حال حاضر تیک بدون انتقال ارز در سامانه فعال شده است؟

برای کالاهای اساسی بله. البته لیستی هم در زمان جنگ دادند که بر اساس فهرست‌های ابلاغی مراجع ذی‌صلاح، برای برخی قطعات واحدهای تولیدی و قطعات یدکی که دارای قبض انبار بودند، امکان انجام تشریفات بدون انتقال ارز در مهلت مقرر فراهم شد. توجه کنید که گمرک تا این مرحله هم نقشی ندارد. تاجر کالا را حمل می‌کند، به بندر یا نقطه صفر مرزی می‌رساند و به اصطلاح کالا وارد محوطه‌های گمرکی و تخلیه می‌شود. ما چند مدل محوطه گمرکی داریم. یکی از آنها بنادر است که مثلاً کالا در بندر شهید رجایی یا بندر امام خمینی(ره) تخلیه می‌شود. همه این بنادر مناطق ویژه اقتصادی هستند.

تخلیه بار در مناطق ویژه اقتصادی شرایط یا مزیت ویژه‌ای دارد؟

در مناطق ویژه اقتصادی، انبارها دست پیمانکاران است. به همین دلیل مهلت توقف کالا فرق می‌کند با آن چیزی که در قانون امور گمرکی آمده است. بر اساس این قانون، مهلت توقف کالا در انبار ۳ ماه و قابل تمدید تا ۵ ماه است. این قانون در محوطه‌های گمرکی قابل اجراست و مشمول انبارهایی می‌شود که در گمرکات تهران، مشهد، یزد و... زیر نظر است. این انبارها که عمدتاً در داخل شهرهاست، زیر نظر شرکت انبارهای عمومی و خدمات گمرکی ایران است. ما شرکتی داریم به نام «انبارهای عمومی و خدمات گمرکی ایران». در سال‌های گذشته این شرکت زیر نظر وزارت اقتصاد فعالیت می‌کرد که در حال حاضر زیر نظر صندوق بازنشستگی کشوری است. این هم خارج از اختیارات گمرک است ولی به مدت زمان ماندگاری کالا در این انبارها گمرکات نظارت می‌کند که بیشتر از ۵ ماه در این انبارها نماند. چنانچه صاحب کالا در این مدت زمان برای خروج کالا از انبار مراجعه نکرد، گمرک می‌تواند دستور متروکه بودن را بدهد. البته برای خود تاجر هم به دلیل هزینه‌های بالای این انبارها به صرفه نیست بیشتر از این زمان کالا را در گمرک نگه دارد. در کنار اینها مناطق ویژه و آزاد هستند که مشمول توقف ۲ تا ۵ ماه نمی‌شود. پیمانکاران این مناطق با سازمان بنادر یا مناطق آزاد طرف حساب هستند و طبق قانون منطقه ویژه اقتصادی، محدودیتی بابت نگهداری کالا ندارند. هدف از انجام این کار هم رونق بنادر بوده است. البته ما به برخی واحدهای تولیدی اجازه داده‌ایم که در محل کارخانه انبار اختصاصی داشته باشند.

آیا خود تاجر می‌تواند انتخاب کند که کالایش در کدام انبار باشد؟ منطقه ویژه و آزاد یا محوطه‌های گمرکی؟

بله خود تاجر تعیین می‌کند. به همین دلیل است که بسیاری از کالاها را به بنادری مانند شهید رجایی می‌برند تا بتوانند از امکان نگهداری طولانی مدت کالا در انبارهای آن منطقه‌ها استفاده کنند. چون که در مناطق ویژه و آزاد، ضوابط توقف کالا تابع مقررات خاص همان مناطق است و مشابه مهلت‌های مقرر برای اماکن گمرکی عادی نیست. هزینه‌های انبارهایی که به غیر از بنادر آزاد و ویژه وجود دارند، خیلی بیشتر است. همچنین صاحبان کالاها بسیاری از کالاهای اساسی را در بندر امام خمینی(ره) دپو می‌کنند با اینکه گمرک اجازه حمل یکسره برای این کالاها به عنوان یک تسهیل ویژه را ارائه می‌دهد. به عنوان مثال ما به تاجر می‌گوییم چرا ذرت را تخلیه می‌کنی که هزینه‌ات بالا برود. می‌توانی آن را حمل یکسره کنی و از کشتی به محل مورد نظر انتقال دهید. این کالا ارزان قیمت است و اگر تخلیه شود و مجدداً بارگیری شود، هزینه‌اش به صرفه نیست. ولی با این حال بسیاری از آنها می‌گویند به دلیل اینکه در شهر انبارهایی که هست هزینه بیشتری دارد و ما هم مکانی برای نگهداری این میزان ذرت را نداریم، ترجیح می‌دهیم در همین سوله‌های بندری آنها را نگهداری کنیم که ارزان قیمت‌تر است. بنابراین در این مرحله هم این که کالا در کجا و چه انباری تخلیه شود و چه مدت هم نگهداری شود تا سقفی که قانون اجازه می‌دهد هم با صاحب کالاست. بنابراین پس از تخلیه کالا قبض انبار که صادر می‌شود تاجر در ادامه تشریفات باید مجوزهایش را دریافت کند. مجوزهایی مثل استاندارد، سازمان غذا و دارو و دامپزشکی، محیط زیست و... و بسته به نوع کالا، برخی مجوزها پیش از ورود یا اظهار و برخی در فرآیند اظهار و پیش از صدور، اجازه خروج اخذ یا کنترل می‌شود.

شما این مجوزها را چک می‌کنید؟

یکسری مجوزها قبل از اظهار است و یکسری بعد از اظهار. به تفکیک هر کالا آن نهاد متولی مجوز را صادر می‌کند مثلاً دارو قبل از اظهار باید مجوزها را از سازمان غذا و دارو دریافت کند که به سرعت در گمرک ایران ترخیص شود چون فاسدشدنی است. یا گوشت که وارد می‌شود خود شرکت باید مورد تأیید دامپزشکی باشد. هرکسی نمی‌تواند گوشت وارد کند. بعد از آن، زمانی که تاجر گوشت را وارد محوطه گمرک یا مناطق ویژه و آزاد کرد، ثبت سفارش را هم که انجام داد، به گمرک به صورت سیستمی اظهار می‌کند. ما اینجا مجوزهایی که برای واردات گوشت قرمز لازم است را چک می‌کنیم. گمرک حسب مورد، وجود و اعتبار مجوزهای قانونی را در سامانه‌های مربوط کنترل می‌کند و پس از تکمیل الزامات، اجازه ادامه تشریفات یا خروج کالا صادر می‌شود.

بنابراین شما تا اینجا مجوزی نمی‌دهید و فقط مجوزها را چک می‌کنید؟

ما به هیچ عنوان در این مجوزدهی‌ها نقش نداریم. وقتی کالایی مثل گوشت و دارو به گمرک اظهار می‌شوند، به دلیل اینکه فاسدشدنی هستند، باید سریع ترخیص شوند و به بازار برسند. اما اتفاقی که می‌افتد این است که سازمان‌های مجوزدهنده باید بیایند نمونه‌گیری کنند و به آزمایشگاه ببرند و مدارک را چک کنند. در این صورت تا زمانی که آن سازمان تیک مجوز را نزند، گمرک نمی‌تواند این کالاها را ترخیص کند. به بیانی دیگر تا زمانی که مجوز قانونی دستگاه تخصصی در سامانه مربوط ثبت و برای گمرک قابل استناد نباشد، صدور اجازه خروج از سوی گمرک امکان‌پذیر نیست.

به چه دلیل؟

چون مواد غذایی و دارو کالاهای حساسی هستند و نمی‌شود بدون مجوز وارد کرد. البته این کالاها در مسیر سبزگمرکی هم قرار می‌گیرند. ما ۳ مسیر سبز، زرد و قرمز را در گمرک برای ترخیص کالا داریم. ارزیابی‌ها در مسیر سبز به صورت سیستمی بررسی می‌شود. در مسیر زرد مدارک و اسناد بررسی می‌شود. در مرحله قرمز کالا بررسی همه جانبه و ارزیابی می‌شود. اما الان برمی‌گردم به همان کالاهای اساسی و فاسدشدنی و دارو که بسیاری از این کالاها به لحاظ گمرکی با اولویت و در مسیرهای تسهیلی قرار می‌گیرند، اما این امر نافی ضرورت اخذ مجوزهای تخصصی سلامت، بهداشت، دامپزشکی یا استاندارد نیست. تاجر در این شرایط به دنبال مجوزهاست و ما در سیستم می‌بینیم که کدام سازمان‌ها تیک را زده‌اند. در این شرایط گمرک آمادگی خروج این کالاها را دارد. اما به شرط تیک مجوزهای لازم. مرحله آخر به حقوق ورودی و عوارض می‌رسد. زمانی که پول تاجر هم آماده باشد، اجازه بارگیری می‌دهیم. بنابراین ما مسئولیت‌های‌مان باید تفکیک شده باشد در تجارت. یک سری مقررات ارزی هم وجود دارد که در کندی تشریفات تجاری و به تبع آن در زنجیره تجارت نقش دارد. در مورد مسائل ارزی هم یکسری مجوزها باید از بانک مرکزی صادر شود که این موضوع هم خارج از اختیار مستقیم گمرک است و گمرک پس از وصول مجوزهای قانونی، آمادگی انجام تشریفات و صدور اجازه خروج را دارد.

این مواردی که اشاره کردید زمان ترخیص کالا را تعیین می‌کند. اما در زمان جنگ اخیر چه اتفاقی افتاد؟ آیا در آن دوره هم همین روال طولانی طی می‌شد؟

در دوره جنگ اتفاقی که افتاد این بود که با مصوباتی که از سوی مراجع ذیصلاح به گمرک ابلاغ شد و بخشی را در ابتدای عرایضم بیان کردم باعث شد دست گمرک تا حدی در ترخیص سریع کالاها باز گذاشته شود، همان‌طور که عرض شد، حتی با انتقال الزام ارائه کد رهگیری/ساتا در برخی اقلام مشمول، از مرحله خروج فوری کالا به مرحله پیگیری پسینی، صرفاً در چهارچوب مصوبات مراجع ذی‌صلاح، هماهنگی بانک مرکزی و اخذ تعهد سیستمی از صاحب کالا، می‌توانستیم کار تشریفات را انجام دهیم. برخی مواردی داشتیم که پیش از این، تاجر می‌گفت من از نظر ارز مشکلی ندارم و تعهد را می‌دهم، فقط بگذارید کالایم را خارج کنم. بعد می‌روم با بانک مرکزی مشکلم را حل می‌کنم. در دوره جنگ مصوب شد، به دلیل شرایط ویژه، بدون انتقال ارز برای برخی کالاها مشکلی ندارد، در موارد مصوب، ارائه کد رهگیری/ساتا برای خروج فوری برخی کالاها، به اخذ تعهد و پیگیری بعدی نزد بانک مرکزی تبدیل شد و اقدامات اینچنینی اگرچه خارج از اختیارات گمرک بود، اما دست ما را خیلی باز گذاشت. این مجوزها و محدودیت‌ها باعث می‌شد برای خروج کالا معطلی پیش بیاید و انجام تشریفات با تأخیر انجام شود. دولت در این شرایط صدور مجوزها را تسهیل کرد که کار مهمی بود. گمرک چون در ترخیص سریع کالاها تجربه داشت، با ابلاغ آن دستورالعمل‌هایی که ابتدای صحبتم به آن اشاره کردم، مشغول به فعالیت شد و کالاها را به سرعت از گمرکات خارج کرد. البته ناگفته نماند که در بحث ترخیص کالاهای اساسی در صدور مجوز بهداشت و دامپزشکی، متولیان آنها هم سرعت کار را بسیار بالا بردند. بویژه در دوران جنگ تحمیلی، همکاری سازمان‌های همجوار گمرک در سطح عالی بود. آماری که از تجارت اعلام کردم حاصل همین اقدامات و تسریع در مجوزدهی و ابلاغیه‌های گمرک است.

پس چرا گلایه‌ها از تشریفات گمرکی تمام نمی‌شود؟ منشأ این گلایه‌ها کجاست؟

خدمت‌تان عرض کردم گلایه‌ها از تشریفات گمرکی نیست، گلایه‌ها از تشریفات تجاری و ترخیص کالاست. گمرک در نگاه عمومی آخرین حلقه قابل مشاهده تجارت خارجی است؛ بنابراین هر تأخیری در ثبت سفارش، تخصیص ارز، صدور مجوز، نمونه‌برداری، حمل‌ونقل، انبارداری یا خدمات بندری، معمولاً به نام گمرک ثبت می‌شود، در حالی که بخش مهمی از این فرآیند خارج از اختیار مستقیم گمرک است. در زنجیره تجارت خارجی و انجام تشریفات تجاری سازمان‌های مختلفی اعم از خدمات‌دهنده، مجوز دهنده و سازمان‌های مجری قوانین و مقررات دخیل هستند. توضیح بیشتر اینکه بخش قابل توجهی از گلایه‌هایی که در افکار عمومی به‌عنوان بوروکراسی گمرکی مطرح می‌شود، در واقع مربوط به کل زنجیره تجارت خارجی است؛ از ثبت سفارش و تأمین ارز تا صدور مجوزهای تخصصی، خدمات بندری، حمل‌ونقل، نمونه‌برداری، آزمایشگاه و کنترل‌های قانونی. گمرک آخرین حلقه قابل مشاهده این زنجیره است و طبیعی است که بسیاری از تأخیرها در نگاه صاحب کالا به نام گمرک ثبت شود، در حالی که اختیار مستقیم گمرک عمدتاً ناظر بر ارزش، تعرفه، مقررات گمرکی و صدور اجازه خروج پس از تکمیل الزامات قانونی است. بنابراین ۹۵ درصد گلایه‌ها و تأخیرها ارتباطی به گمرک ندارد. یعنی بخش عمده‌ای از گلایه‌هایی که به نام بوروکراسی گمرکی مطرح می‌شود، در واقع مربوط به کل زنجیره تجارت خارجی، از ثبت سفارش و تأمین ارز تا اخذ مجوزهای تخصصی و خدمات بندری و حمل‌ونقل است. البته گمرک با آن که مرجع صدور مجوزهای تخصصی نیست، در دوره بحران با پیگیری مستمر از دستگاه‌های مجوزدهنده، فعال‌سازی شیفت‌های کاری، تسهیل تعهدات سیستمی و هماهنگی با مراجع تصمیم‌گیر، تلاش کرد توقف کالا در مرز و اماکن گمرکی به حداقل برسد. ولی ما هم وظایفی داریم که در ۳ مسأله خلاصه می‌شود. یکی ارزش، دومی تعرفه و سومی مقررات گمرکی. در تعرفه و ارزش به شرطی که تاجر تعرفه بین‌المللی یا HS Code را در مورد قرار گرفتن کالایش در یک ردیف تعرفه قبول نکند- به دلیل اینکه باید حقوق گمرکی بیشتری پرداخت کند - ممکن است به چالش برخورد کنیم یا ارزش اظهاری تاجر را گمرک قبول نداشته باشد، پروسه را زمان‌بر می‌کند. اما در این دو مسأله راه‌حل‌هایی را گذاشتیم که تاجر تعهد و ضمانت‌نامه می‌گذارد و کالا را خارج می‌کند و پس از آن به کمیسیون‌های گمرک می‌آید و مسأله را حل و فصل می‌کند. مگر اینکه تاجر بگوید نه ضمانت دارم و نه پول. در موارد اختلاف ارزش یا تعرفه، قانون راهکارهایی مانند سپرده، تضمین معتبر، ضمانت‌نامه یا طرح موضوع در مراجع رسیدگی گمرکی را پیش‌بینی کرده است. اما در هر حال خروج کالا بدون تأمین حقوق دولت و رعایت تشریفات قانونی برای گمرک امکان‌پذیر نیست.

در این شرایط اجازه ترخیص نمی‌دهید؟

گمرک باید قانون را اعمال کند و این موضوع باید توسط خود تاجر حل شود. یعنی یا ضمانت بگذارد یا پول بدهد و البته مواردی هم هست که بخشی از کالا را ما به‌عنوان سپرده قبول می‌کنیم.

به بحث مقرراتی هم اشاره کردید. در این مورد هم توضیح می‌دهید؟ شما مجری هستید یا مقررات‌گذار؟

این مقررات به مسأله مقررات ابلاغی سایر سازمان‌ها ربط دارد نه به گمرک. ما سیاست‌گذار نیستیم صرفاً مجری هستیم. ولی برای تسهیل کار تجار گاهی خودمان وارد مذاکره با وزارت صمت، سازمان توسعه، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان‌های مرتبط و مراجع تصمیم‌گیر می‌شویم. زمانی که به‌عنوان مثال اعلام می‌شود که برنج از خرداد اجازه ترخیص ندارد، این ابلاغیه با پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی از سوی سازمان توسعه تجارت به ما می‌رسد و ما هم ملزم به اجرای آن هستیم. برای ما مهم است که این موارد و مسئولیت‌ها از هم تفکیک شود و مردم بدانند که گمرک کجا نقش‌آفرینی می‌کند.

در جنگ رمضان دست ما را باز گذاشتند و سرعت تشریفات گمرکی بشدت افزایش یافت و دستگاه‌ها و نهادهای مجوزدهنده این اختیار را به ما داده بودند و مجوزها هم به سرعت صادر می‌شد. حتی کار به جایی رسیده بود که در برخی موارد، گمرک پس از تکمیل شرایط قانونی، رأساً صاحبان کالا را برای خروج سریع کالا و جلوگیری از ماندگاری غیرضرور در اماکن گمرکی مطلع می‌کرد.

> در ۳۹ روز جنگ تحمیلی سوم، ۴ میلیون و ۶۶۸ هزار تن کالا به ارزش ۴ میلیارد و ۵۹۵ میلیون دلار به کشور وارد شد. صادرات غیرنفتی هم تداوم داشت و ۸ میلیون و ۷۵۳ هزار تن به ارزش ۳ میلیارد و ۴۰ میلیون دلار کالا از کشور به بازارهای خارجی ارسال شد

> گلایه‌ها از تشریفات گمرکی نیست، گلایه‌ها از تشریفات تجاری و ترخیص کالاست. گمرک در نگاه عمومی آخرین حلقه قابل مشاهده تجارت خارجی است؛ بنابراین هر تأخیری در ثبت سفارش، تخصیص ارز، صدور مجوز، نمونه‌برداری، حمل‌ونقل، انبارداری یا خدمات بندری، معمولاً به نام گمرک ثبت می‌شود، در حالی که بخش مهمی از این فرآیند خارج از اختیار مستقیم گمرک است

برش

یکی از اقداماتی که به نظر تسریع امورات گمرکی را به دنبال دارد و اتفاقاً مطالبه مهمی از سوی تجار محسوب می‌شود، ۲۴ ساعته شدن گمرکات و مرزهاست. می‌دانیم که در دوره جنگ این روش به کار گرفته شد. آیا در حال حاضر همه گمرکات ۲۴ ساعته فعال هستند؟

در حال حاضر گمرکات مهم و اصلی کشور به صورت ۲۴ ساعته آماده خدمات‌رسانی هستند. علاوه بر آن، برخی گمرکات مهم هوایی مانند گمرک فرودگاه امام خمینی(ره) نیز به صورت شبانه‌روزی فعالیت می‌کنند. همچنین در برخی گمرکات مرزی و مسافری پرتردد نیز متناسب با حجم تردد و ضرورت‌های عملیاتی، خدمات به صورت شبانه‌روزی یا در شیفت‌های توسعه‌یافته ارائه می‌شود. در حوزه ترخیص کالاهای اساسی، دارو و کالاهای سلامت‌محور، همچنین کالاهای صادراتی، همه گمرکات ملزم شده‌اند به صورت ۲۴ ساعته تشریفات گمرکی را انجام دهند. به نحوی که گمرکات اصلی، تخصصی و پرتردد، بویژه در حوزه کالاهای اساسی، دارو، کالاهای سلامت‌محور و صادرات، مکلف شده‌اند حسب نیاز عملیاتی خدمات را به صورت شبانه‌روزی یا در شیفت‌های فوق‌العاده ارائه کنند. این موضوع اهمیت ویژه‌ای دارد و به طور جدی در حال اجراست.

آیا قبل از جنگ هم تمام گمرکات ۲۴ ساعته فعال بودند؟

کم و بیش بله. ولی در جنگ شدت بیشتری داشت. برای انجام تشریفات گمرکی کالاهایی که اشاره کردم، گمرکات مهم و اصلی کشور ملزم هستند که ۲۴ ساعته فعالیت کنند. گمرکات اصلی، پرتردد و تخصصی کشور، بویژه در حوزه کالاهای اساسی، دارو، تجهیزات پزشکی، کالاهای سلامت‌محور و صادرات، مکلف شده‌اند حسب ضرورت عملیاتی خدمات خود را به صورت شبانه‌روزی یا در شیفت‌های توسعه‌یافته ارائه کنند. البته در مرزهای زمینی، ۲۴ ساعته بودن گمرک ایران زمانی اثر کامل دارد که گمرک کشور مقابل، دستگاه‌های همجوار، خدمات حمل‌ونقل، مجوزدهندگان و زیرساخت‌های مرزی نیز همزمان فعال باشند.

قرار است این شیوه ادامه پیدا کند یا مختص به شرایط خاص مثل جنگ است؟ ظرفیت از نظر امکانات و نیروی انسانی وجود دارد؟

ما این شیوه را ادامه خواهیم داد و در گمرکات مهم ظرفیت این کار از سمت گمرک وجود دارد. بالاخره این شیوه مزیت بزرگی دارد که سرعت ورود و خروج کالا را بالا می‌برد. گمرکاتی که حجم کاری بیشتری دارند و حساس هستند، زمانی که ۲۴ ساعته فعال باشند، تجار هر زمانی بخواهند می‌توانند به آنها مراجعه کنند و کارشان را انجام دهند. اما مسأله مهمی در بحث گمرکات مرزی وجود دارد. زمانی که ما شبانه‌روز مرزهای‌مان فعال است، کشور طرف مقابل که با گمرک ایران مرز مشترک دارد هم باید آن فعالیت شبانه‌روزی و ساعت کاری ما را قبول کند. چراکه فرآیند تجارت، ورود و خروج است. اگر آن طرف مرز تعطیل باشد، در عمل ۲۴ ساعته بودن گمرک ما هم بی‌فایده است. این چالش در برخی مرزهای ما وجود دارد. البته بعضی از مرزها هم مانند ما هستند. اما ما آمادگی داریم به صورت شبانه‌روزی کار را انجام بدهیم. نیاز است در این زمان دستگاه دیپلماسی کشور با آنها تعامل کند که آنها هم پای کار باشند به خصوص در شرایط محاصره دریایی که مرزهای زمینی اهمیت بیشتر پیدا کرده‌اند. از طرفی دیگر سازمان‌هایی که در زنجیره تجارت خارجی کشور هم نقش دارند باید در مرزها به صورت ۲۴ ساعت مستقر و فعال باشند.